

ŠEŠŤDESIAT ROKOV OD SMRTI BISKUPA PETRA PAVLA GOJDIČA¹

Peter KOVAL

Biskup Peter Pavol Gojdič patrí medzi najvýznamnejšie postavy nielen slovenských cirkevných dejín 20. storočia. V nábožensko-cirkevnej rovine ho poznajú hlavne gréckokatolícki veriaci pre jeho neúnavnú prácu pre udržanie a povznesenie kresťanskej tradície východného byzantského obradu. V rovine, ktorú on sám zadefinoval pri uvedení do funkcie apoštolského administrátora Prešovskej gréckokatolíckej diecézy výrokom „byť otcom sirôt, pomocníkom chudobných a tešiteľom zarmútených“, ho poznajú aj tí ostatní, aspoň okrajovo sa zaujímajúci o dejiny východného Slovenska v 20. storočí.

Peter Gojdič pochádzal z kňazskej rodiny. Narodil sa 17. júla 1888 v Ruských Pekľanoch. Základné školy navštevoval postupne v Cigeľke, Bardejove a Prešove, nakoľko jeho otec, gréckokatolícky kňaz, Štefan Gojdič menil pôsobiská. V Prešove absolvoval osemročné gymnaziálne štúdium a začal študovať teológiu na bohosloveckej akadémii. V rokoch 1908 až 1911 kňazské štúdium ukončil na Ústrednom seminári na univerzite v Budapešti. Za kňaza ho v Prešove vysvätil biskup Ján Vályi. Rok pôsobil ako kaplán pri svojom otcovi v Cigeľke, od roku 1912 pôsobil ako prefekt v Alumneu (prešovský eparchiálny chlapčenský internát). Na konci prvej svetovej vojny bol poverený správou gréckokatolíckych veriacich v Sabinove, filiálky farnosti Drienica. Po skončení vojny sa stal riaditeľom biskupskej kancelárie v Prešove a súčasne pôsobil aj ako radca a notár biskupského konzistória, knihovník biskupskej knižnice či prednášajúci na prešovskej meštianskej škole. V roku 1922 sa vzdal týchto funkcií a vstúpil do Rádu svätého Bazila Veľkého v kláštore pri Mukačeve a prijal meno Pavol. V druhej polovici 20. rokov sa však jeho meno naplno spojilo s východným Slovenskom a mestom Prešov. P. P. Gojdič dobre poznal pomery na východnom Slovensku aj v kruhoch prešovského biskupstva a aj preto sa stal najvhodnejším kandidátom na úrad biskupa. V roku 1926 bol menovaný za apoštolského administrátora prešovskej eparchie a pri svojom príchode do Prešova vo februári 1927 ho okrem gréckokatolíckych duchovných a veriacich víтали aj štátni a mestskí politickí predstavitelia vidiaci v jeho osobe záruku vyriešenia viacerých problematických otázok týkajúcich sa nielen prešovského biskupstva. Hlavne na východnom Slovensku, ešte aj takmer desať rokov po vzniku Československa, vládol ideologický chaos, šíрили sa rôzne proticirkevné hnutia a v multietnickom prostredí zostávali nevyriešené národnostné pomery. Biskup Gojdič si preto dal za úlohu riešiť problémy nielen na duchovnom, ale aj sociálnom a kultúrnom poli.

P. P. Gojdič bol veľmi uznávaným a uctievaným biskupom, ktorý sa zaslúžil o povznesenie duchovného života kňazov a veriacich. V dôsledku nových pomerov zriaďoval nové farnosti pre gréckokatolíckych veriacich v diaspóre v Prahe či Bratislave. V Prešove založil sirotinec, ktorý zveril sestram Služobniciam. V roku 1936 sa

1 Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0651/19 *Pramene k cirkevným a duchovným dejinám východného Slovenska*.

pričinil o založenie Gréckokatolíckeho gymnázia v Prešove. Podporoval aj učiteľskú akadémiu, seminár, internáty a pre povznesenie duchovnej kultúry aj časopiseckú a knižnú vydavateľskú činnosť.

V roku 1939 bol menovaný za správcu mukačevskej apoštolskej administratúry na Slovensku. Pri komplikujúcich sa pomeroch po vyhlásení slovenského štátu a nárastu jeho nedôvery zo strany vtedajších vládnych predstaviteľov požiadal pápeža Pia XII. o abdikáciu. Ten však jeho abdikáciu neprijal, ale namiesto nej ho menoval za prešovského sídelného biskupa. A tak 8. augusta 1940 bol slávnostne intronizovaný v Prešove a následne 15. januára 1946 bol potvrdený v jurisdikcii gréckokatolíkov v celom Československu.

V čase existencie vojnovnej Slovenskej republiky, keď sa páchali nepravosti voči židovskému obyvateľstvu, boli apely a aktivity biskupa Gojdiča viac než odvážne. V liste vatikánskemu diplomatovi a neskoršiemu arcibiskupovi Giuseppemu Burziovi vyjadril prosbu, aby sa Svätý otec ohradil voči konaniu prezidenta Tisa ohľadom židovskej otázky. Dokonca vyjadril požiadavky, nech Vatikán trvá na tom, aby prezident Tiso ako kňaz sa vzdal funkcie prezidenta Slovenskej republiky, resp. žeby bol Tiso zbavený kňazstva. Jeho empatia so situáciou, v ktorej sa ocitlo židovské obyvateľstvo, sa prejavovala aj v nabádaní gréckokatolíckych kňazov v krstení Židov, čím by ich uchránili pred perzekúciami. Vďaka týmto jeho aktivitám bol biskupovi Gojdičovi v roku 2008 udelený in memoriam titul Spravodlivý medzi národmi.

Po skončení druhej svetovej vojny svitla nádej na ďalšie biskupove aktivity smerujúce k náboženskému a duchovnému rozvoju eparchie. Tie však boli príbrzdené a úplne zabrzdené nástupom komunistickej moci v roku 1948. Cirkve disponovala veľkým vplyvom na obyvateľstvo a jej učenie, nekorešpondujúce s ideologickým smerovaním komunistov, bolo hlavným dôvodom pre otvorený boj postihujúci veriacich a ich predstavených. Vízia odtrhnúť gréckokatolíkov od Ríma a pripojiť ich k pravoslávii sa v Československu začala naplno realizovať zrušením gréckokatolíckej cirkvi na tzv. Prešovskom sobore v apríli 1950, no stále aj medzi duchovnými zostali vo väčšine takí, ktorí boli skôr vážaví alebo razantne odmietli takúto manipuláciu. Medzi nich patrilo aj biskup Gojdič. Bol izolovaný od veriacich i duchovných, no odmietol ponuku stať sa metropolitom novej pravoslávnej cirkvi. Vedel, že svojím rozhodnutím sa vystaví prenasledovaniu a väzeniu. V monsterprocese s tzv. vlastizradnými biskupmi bol spolu s Michalom Buzalkom a Jánom Vojtáššákom odsúdený na doživotie, stratu občianskych práv a dvestotisíc korún pokuty. Vo väzení bol vystavovaný fyzickému i psychickému nátlaku. Amnestiou prezidenta A. Zápotockého z roku 1953 mu bol trest zmenený na 25 rokov. Dostal opätovnú ponuku vládnuceho režimu na slobodu výmenou za prijatie funkcie patriarchu pravoslávnej cirkvi, no ostal neoblomný. Jeho zdravotný stav sa neustále zhoršoval a o jeho stav sa zaujímal samotný pápež Pius XII. Ten mu do cely poslal list pri príležitosti jeho 70. narodenín. O dva roky na to 17. júla 1960 biskup Peter Pavol Gojdič zomrel v nemocničnej izbe leopoldovskej väznice. Pochovaný bol na väzenskom cintoríne v hrobe bez mena.

Po opätovnom povolení gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1968 bola po dlhých vyjednávaniach vykonaná exhumácia telesných pozostatkov biskupa Gojdiča, tie boli prevezené do Prešova a uložené do krypty Gréckokatolíckeho

chrámu sv. Jána Krstiteľa. Biskup Peter Pavol Gojdič bol pápežom Jánom Pavlom II. 4. novembra 2001 vyhlásený za blahoslaveného.

Použitá literatúra:

- CORANIČ, Jaroslav. *Z dejín gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice : Sdružení sv. Jana Nepomuckého při Biskupství českobudějovickém, 2014. 526 s.
- POTAŠ, Marián. *Dar lásky : Spomienky na biskupa Pavla Gojdiča, OSBM*. Prešov : Rád sv. Bazila Veľkého vo Vydavateľstve USPO Peter Smolík, 1999. 380 s.
- ŠTURÁK, Peter. *Otec biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM (1888 – 1960)*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997. 125 s.
- ŠTURÁK, Peter. *Pavol Peter Gojdič, OSBM. Prešovský gréckokatolícky biskup (1926 – 1960)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2013. 127 s.